

בס"ד

אב התשפ"ו
מפטיר **חזון ישעיהו** (ישעיה א)

פרשת דברים – שבת חזון

עלון חידושי תורה ופרפראות על **פרשת השבוע** בענייני דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל

בפרשת דברים 105 פסוקים = **ציה**

ולא אמרו איך? הנה המעלה אתנו מארץ מצרים מוליד אתנו במדבר בארץ ערבה וְשֹׁחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמֹת בְּאֶרֶץ לֹא עֵבֶר בָּהּ אִישׁ. (ירמיה ב ו)

בפרשה 2 מצוות לא תעשה (ספר החינוך)

לא תעשה: שלא למנות דיין אדם שאינו חכם בדיני תורה אע"פ שהוא חכם בחכמות אחרות. • שלא יירא הדיין בדין מאדם רע.

שבת חזון – שבת הסמוכה לתשעה באב קוראים 'שבת חזון' על שם ההפטרה **חזון ישעיהו** שמפטירים בה. והפטרה זו היא האחרונה משלוש הפטרות של פורענויות שקוראים בשלושת השבתות שקודם תשעה באב. ואילו בשבע השבתות שאחרי תשעה באב קוראים 'שבע דנחמתי' היינו שבע הפטרות של נחמה בשבע שבתות זו אחר זו. והמנהג שקורין למפטיר 'חזון' את גדול בית הכנסת.

נוהגים רבים לקרוא פסוק **איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם** מפרשת השבוע בניגון של 'איכה'. וכן נוהגים רבים שקוראים בניגון של איכה את כל ההפטרה **חזון ישעיהו**, ואחרים שקוראים רק את פסוקי התוכחה שבהפטרה זו בניגון של איכה. (ספר התודעה)

רבים נוהגים לקרוא לחודש זה בשם 'מנחם אב', והוא בכדי להורות על נחמה שנוכה במהרה בימינו. ויש אומרים שהוא להורות על שמו של מלך המשיח, שנקרא 'מנחם' ונולד בחודש זה.

וכן הובא בספר ערוך השולחן (אה"ע סימן קצו סעיף טו) שכך היה מנהגם בברכת החודש, וכן כותבים באיגרות. וטעם הדבר שקוראים וכותבים כן, שזה לשם נחמה, כשנוכה אם ירצה ה' במהרה בימינו אמן.

ובספר עלי תמר (על הירושלמי ברכות יז ב) ביאר טעם נוסף לכך, על פי מה שאמרו בירושלמי ששמו של מלך המשיח הוא 'מנחם', וכי הוא נולד בחודש זה, ומפני כך מכנים חודש זה בשם 'מנחם אב' להורות על ציפייתנו לבואת משיח ששמו מנחם. (אוצר הסגולות)

טעם נוסף – שנקרא 'מנחם אב' שמנחם את הא"ב, בשביל שכל הקינות באיכה הם באלף ביי"ת, וידוע שכל הבריאה נבראה בא"ב, ואם כן כאשר תהיה הגאולה תהיה הנחמה על הא"ב. (טעמי המנהגים בשם רמתיים צופים)

עוד טעם – שכביכול הקב"ה מנחם את עצמו כמו אב שמנחם את עצמו. **בניצניה בית אביה** (במדבר ל יז) דרשו חז"ל (כתובות מו:). כל שבח נעורים לאביה. (טעמי המנהגים בשם דביר המוצנע)

שאלה – מה הטעם שנהגו להסיר את הפרוכת מלפני הארון קודש ביום תשעה באב.

תשובה – שני טעמים בדבר. **האחד** – משום שכתוב (איכה ב יז) **עשה י-הוה אשר זמם בצע אמרתו**, (רמ"א או"ח תקנט ב) אמר הקב"ה למלאכי השרת, מלך בשר ודם כשהוא מתאבל על מת מהו עושה אמרו ליה, קורע שיראין שלו, אמר להו כך אני עושה, הדה הוא דכתיב **בצע אמרתו**. (מדרש רבה) פירוש **בצע** מלשון קריעה וחתוך וכמו (איוב ו ט) **יתר ידו ויבצעני**, **אמרתו** מענין שפת הבגד, ותרגום **על פי מדותיו** (תהלים קל"ח) על אמר דלבושיו. ובגמרא ע"ז ל"ד א' חלוק לבן שאין בו אימרא. (תורה תמימה). **הטעם השני** – שאמרו בגמרא (גיטין נ:). שטיטוס הרשע נכנס להיכל ונטל סייף וגידר את הפרוכת היינו תקע את חרבו בפרוכת וקרעה. (אוצר הסגולות)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בן פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב. (א א) סמוך למיתתו הוכיח, וכן דרך הצדיקים להוכיח סמוך למיתתן, וכן מצינו ביעקב וכן מצינו ביהושע שלא הוכיח לישראל אלא סמוך למיתתו וכן שמואל ע"ה אמר (שמואל א יב) **הנני ענו בי**, וכן מצינו בדוד ע"ה לשלמה בנו. (רבינו בחיי) **כדי שלא יהא מוכיחו וחזור ומוכיחו**. (רש"י) וכי לא נתנבא משה אלא אלו בלבד והרי כתב כל התורה שנאמר (דברים ל ט) **ויכתב משה את התורה הזאת ומה ת"ל אלה הדברים**, מלמד שהיו דברי תוכחות שנאמר (שם לב טו) **וישמע ישראל ויבצעט**. (ילקוט"ו רמז תשפ"ח)

שאלה – צריך להבין למה חשש משה אם יוכיחם כמה פעמים. וגם אם אינם מקבלים תוכחה בפעם אחת מה יפעול אם יוכיחם קודם למותו פעם אחת. הלא סוף סוף לא יועילו ולא יתקנו את מעשיהם.

תשובה – לפי שדרך האדם שכל זמן שיושב בשלום בלי צער וצרה לא ישים אל לבו שתבוא עליו רעה ח"ו, ואם הגביא מוכיח ומבשר את העם על הרעה העתידה, מ"מ אין נכנס אל לבם כל כך, אבל אם יראו לפניהם צער וצוקה מיד יפשפשו במעשיהם ותפגע התוכחה, כי אז יפגע לבבם הערל לשמוע לקול המוכיח, ולכן יעקב אבינו ע"ה לא הוכיח את בניו רק סמוך למיתתו, שחשיב בדעתו שלא יקבלו תוכחתו ולא יכנס לבבם כל זמן שטוב להם, אבל סמוך למיתתו כשרואים שאביהם נפטר מהם אז יכנע לבבם ויעשו דבריו ריושם ויכנסו באזניהם, ולמד משה רבינו ע"ה דבר זה מיעקב שהוכיח את בניו בעת הפרדו מהם, וז"ל שלא יהיה מוכיח וחזור ומוכיח ולא תפעל כלום, משא"כ סמוך למיתתו, והשתא אתי שפיר המדרש **אלה הדברים**, דקשה לו למה הוכיח סמוך למיתתו, ומיית על זה הקרא **וישמע ישראל ויבצעט**, ולכן ירא שיבעטו בתוכחתו, עד סמוך למיתתו בעת צער ויגון היה לבו בטוח שיאיינו וישמעו לו. (כתב סופר"י עה"ח)

פרש"י – מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתתו, כדי שלא יהא מוכיחו וחזור ומוכיחו, וכו'. **שאלה** – והא קתני (בב"מ לא) **הוכח תוכיח** אפילו מאה פעמים. ר"ל שאם הוכיח ולא קבל אפילו מאה פעמים חייב לחזור ולהוכיחו. (המאירי)

תשובה – התם, רוצה לומר שאם אדם רואה את חבירו שרוצה לעשות עבירה חייב להוכיחו אפילו מאה פעמים, עד שיהרגנו שלא יעשה עבירה, אבל האכא בעי למימר אין מוכיחין את האדם שלא יהא מוכיחו וכו'. ר"ל שאין לו לאדם להזכיר לחבירו עבירות שעשה, כגון שיאמר לו עברת על כך וכך עבירות, אלא סמוך למיתתו כדי שלא יתבייש ממנו, ובזה אין הקפד אם לא יוכיחנו יותר במה שכבר נעשה. (מושב זקנים)

במדבר פרש"י – לא במדבר היו, אלא בערבות מואב; ומהו במדבר? אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו (שמות טז ג): **מי יתן מותנו וגו'.**

שאלה – למה לא הזכיר החטאים לפי הסדר שהיו נעשים מול סוף היה לו להביא בראשונה וכן שאר החטאים ותו קשה לשון סוף, ועוד קשה במה שאמר כל מי שיש לו תשובה, ישיב, מה תשובה שייך להשיב דהא אין כאן שום פלפול רק הזכרת חטאים שלהם.

תשובה – לפי שהיה כאן משא ומתן בענין זה דהיינו בתחילה אמר **במדבר בערבה** שיש קצת זכות לאלו השנים מחמת דוחק שלהם שהיה להם עניות בלחם, ומחמת שהיו טרודים ביערם שבנות מואב הלכו ערומות לפניהם. ויבא השלישי דהיינו מול סוף ויכריע עליהם לבטל הזכיות שבשעת ירידתן לים היו מלאים כל טוב כסף זהב ומזון ואפ"ה חטאו. ואח"כ אמר, **בין פארן ובין תפל ולבן יש ג"כ זכות לכל אחד מהם שלא חטאו שם**, כלל ישראל רק המרגלים, ומה שאמרו **בלחם הקלקל בזה יש זכות** שלא חטאו נגד הקב"ה רק בזיוי המן. ויבא השלישי דהיינו **וחצרת** ויכריע עליהם, דבמחלוקת קרע שהיו שם כלל ישראל חטאו נגד השי"ת דכל החולק על רבן כאילו חולק על השכינה. וזהו **עשוי לבצע** וזהב לא היה ריבוי ע"כ אמר גם כאן ודי זהב כלומר שזהב היה להם די צרכם ולא ריבוי נמצא שאין להם שום תירוץ על זה. (דברי דוד' לרבי דוד הלוי מח"ס הט"ז)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, אלה ר"ל לשון הרע דבזה נכשלים כולן כמ"ש (בב"ב קסד:). רוב בגזל, ומיעוט בעריות, והפל באבק לשון הרע. ואין אדם ניצל בכל יום מאבק לשון הרע. פירוש אם לא ישיג על זה מאוד יכשל חלילה. וזהו **אלה אבק לשון הרע, הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל** והוכיח אותנו שכל אחד ואחד צריך להזהר מאד בכל יום ויום שלא יכשל באבק לשון הרע. (עבד המלך בשם כסף נבחר)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (א א) **שאלה** – יש להבין מדוע כתב אל כל ישראל, ולא אל כל ישראל או אל ישראל.

תשובה – אמרו ז"ל (מ"ק כא.) שכאשר התחיל משה לומר לבנ"י את דבריו הכתובים בחומש דברים, היה זה שלושה ימים לאחר מות אהרן אחיו, ושאלה הגמרא הלא א"כ משה היה אבל, ואסור לאבל לדבר בדברי תורה. ותרצו שכאשר רבים צריכים לאותו אדם, מותר לו לדבר בדברי תורה. וא"כ אף למשה רבים היו צריכים ולכן הותר לו לומר את 'משנה תורה'. לפי זה נבין את לשון הפסוק **אלה הדברים אשר דבר משה** קשה הלא היה אבל ואבל אסור בתלמוד תורה ומיישב הפסוק **אל כל ישראל**, כיון שכל ישראל צריכים לו מותר לו לדבר בדברי תורה. (מדרש יונתן)

